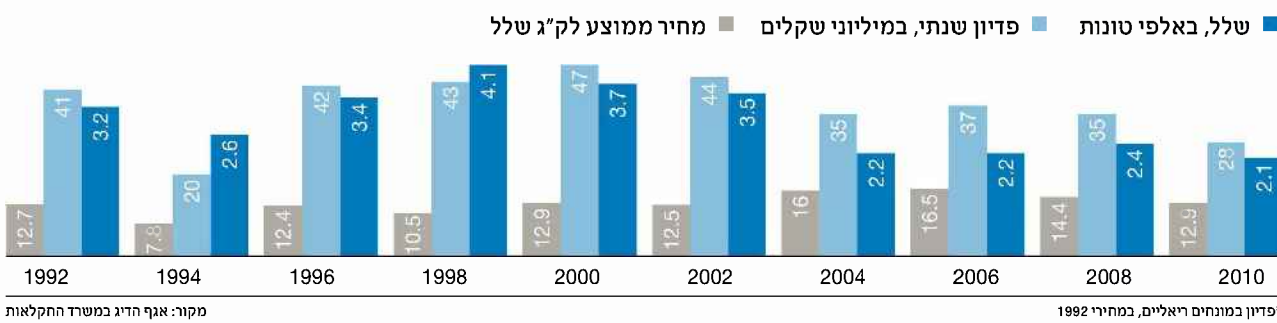

"קבוצה קטנה של דייגים גורמת נזק כלכלי ואקולוגי ופוגעת בענף כולו"

22 ספינות דיג המכמורת, שגורפות את פני קרקעית הים ברשתות צפופות, הן האחראיות העיקריות לירידה החדה בשלל הדיג בעשור האחרון – כך קובע מחקר שהזמינה החברה להגנת הטבע מחברת TASC • השר להגנת הסביבה, עמיר פרץ: "אסור להשלים עם המצב. יש לגבש תוכנית שתציע חלופה לדייגי המכמורת" • ואילו הדייגים טוענים כי "את הנזק הגדול ביותר גורמות חברות הגז"

אורה קורן

יש פחות דגים בים היקף השלל והפדיון בדיג הימי*

מקור: אגף הדיג במשרד החקלאות

*פדיון במונחים ריאליים, במחירי 1992

שדות הדיג באוקיאנוסים ובימים מידלדלים בעי שורים האחרונים, כתוצאה מזיהום ודיג לא מבוקר, ובחופי ישראל המצב אינו שונה. מבקר המדינה קבע כך כבר ב-2010, בדו"ח מיוחד שסקר את התנהלות משרד החקלאות מול ענף הדיג שבאחריותו. לפי הדו"ח, אף שהמצב החמור ידוע זה שנים, משרד החקלאות לא הגביר את האכיפה והפיקוח על דייגים עבריינים ולא פעל לתיקון הנזקים.

"שלל הדיג בישראל ירד בעשור האחרון ביותר מ-80% והרי גים המסחריים קרובים לסכנת הכחדה", כתב המבקר ב-2010. הביקורת העלתה כי ניהול ענף הדיג במשרד החקלאות היה לקוי, והמשרד לא סיפק פתרונות לעיכובי הדיג שגרמה למצב, ואף לא אכף תקנות שנועדו להגן על הדיג מפני דיג יתר.

ממפגש שזימנה באחרונה הרשות להגנת הטבע עם נציגי דייגים ממגוון שיטות הדיג, משרד החקלאות וביולוגים ימיים, עולה כי את עיקר הנזק גורמים דייגי המכמורת, ובמדיה פחותה דייגים ספורטיביים (הדגים להנאתם), שדגים כמיות גדולות במיוחד של דגה - עשרות קילוגרמים ביום.

תושבי ישראל צורכים 75

אלף טונה דגים בשנה. רק 1.5%-3% מהם מגיעים מהים התיכון. צריכת הדגים הקפואים המיובאים מגיעה ל-47 אלף טון. אחריהם צורכים הישראלים את דגי המדגה (כריכות) - 17.6 אלף טונות בשנה. יבוא דגים טריים מסתכם בכ-6,500 טונות, דיג ימי ב-2,600 טונות, חקלאות ימית (כלובים בים) בכ-1,000 טון. נות ודיג בכנרת - בכ-400 טונות. "ענף הדיג בישראל הוא סיפור כלכלי קלאסי על קבוצה קטנה של דייגים, שגורמת נזק כספי ואקולוגי ניכר, מול קבוצה גדולה של דייגים, שמנסה להתפרנס וליהנות מהים" - כך מסכם רועי זס, שעמד בראש צוות של חברת הייעוץ האסטרטגי TASC, את העבודה שערך, שבה ניתח את הענף וגיבש המלצות עבור החברה להגנת הטבע. במחקר השתתפו גם פרופ' מנחם גורן, ביולוג ימי שעוסק באקולוגיה של הים ומומחה לדגים מאוניברסיטת תל אביב, וחברת מורדוס.

המחקר סימן את דייגי המיכמורת (מכמורתנים) כגורמי הנזק הסביבתי והכלכלי בענף. המשרד להגנת הסביבה מסכים עם המסקנה ודורש צעדים נחרצים ממשרד החקלאות, הנחה שב מגינים של הדייגים ובכללם המכמורתנים. במשרד החקלאות סירבו להתייחס לטענות ויינו כי הנושא נבחן והמסקנות יפורסמו בעוד כחודש.

ההתאוששות נמשכת עשרות שנים

"הנתונים של אגף הדיג במשרד החקלאות מראים ירידה רצינית מאוד בשלל הדיג בעשור האחרון", אמר גורן. לדבריו, ירידת השלל אינה ניכרת אצל מכמורתנים וכוללת אצל דייגים אחרים. עוד ניכר כי הדגים שנלכדים קטנים יותר, ודייגי המכמורת דגים גם דגים קטנים, שאסור להוציאם מהים לפי פקודת הדיג, מאחר שעדיין לא התרבו.

"שיעור שלל הלוואי (דגיגונים וכל דבר שאינו דג מאכל שעולה ברשת; א"ק) בתפיסות של אגף הדיג גבוה מאוד מהמקובל במקומות אחרים, וזו אינדיקציה לבעיה של דיג יתר", אמר גורן. "הבעיה היא בכל סוגי הדיג, אבל הנזק היחסי של המכמורת גדול מאוד, ומתבטא בכך שהיא חורשת את הקרקע. הדיג מאוד לא סלקטיבי. אם לא נעשה עכשיו מהלך, המצב יידרדר. ככל

שנחכה האמצעים שיירדשו אחר כך יהיו חריפים יותר".

המכמורתנים גורפים עם רשת, על פני הקרקע, כל מה שבדרכם. חלקם שיקללו את השיטה והוסיפו לרשתות גלגלים, שמסכים נזק לשוניות. זו שיטת דיג שפוגעת במגוון, מאחר שהיא אינה סלקטיבית. המכמורתנים משתמשים ברשתות עם לולאות קטנות, שאינן מאפשרות לדגים קטנים שנלכדים להיפלט החוצה.

כך, אף שפקודת הדיג אוסרת איסוף דגים מתחת לגודל מסוים, מוציאים דייגי המכמורת גם דגים אלה מהמים, לדברי עדי ראיה מקרב הדייגים האחרים. הוצאת דגים קטנים הרסנית לעתיד הדגה, מאחר שהיא מונעת מהם לגדול ולהתרבות וכך מקטינה בהמשך את מצאי הדגים הגדולים. בנוסף, הדגים הקטנים שנתפסים הם לא פעם מזון לדגים הגדולים יותר. לדגים הקטנים אין ביקוש בשוק המזון.

על פי נתוני TASC, שגיבשה המלצות לרפורמה בענף עבור החברה להגנת הטבע, יש כלי שיט פעילים בדיג מכמורת, מתוך 27 שקיבלו רישיון.

זמן ההתאוששות של הסביבה הימית מדיג מכמורתנים הוא 15-30 שנה. כשמכמורתנים חורשים את הקרקעית עם רשת מחוברת לגלגלים, זמן ההתאוששות מוערך ביותר מ-50 שנה.

לפי ההערכות של TASC, הניזק שגורמים המכמורתנים לטווח הארוך לענף מגיע ל-862 מיליון שקל לפחות. הנתון משקלל רק הערכה לגבי תוספת תוצר שתהיה בטווח ארוך מביטול דיג המכמורת. על פי נתונים שריכזה החברה להגנת הטבע, ב-2000 נרשם שיא של שלל דיג, שהגיע ל-3,500 טון, ובמונחים כספיים - 47 מיליון שקל. ב-2010, על פי נתוני משרד

החקלאות, הצליחו הדייגים להוציא שלל של 2,100 טונה, בהיקף כסי של 28 מיליון שקל במונחים ריאליים (מנוכי אינפלציה). ללא הניכוי מוערך היקף הענף ב-50-60 מיליון שקל.

"3.5 פקחים"

בכנס שערכה באחרונה החברה לקידום רפורמה בענף אישר מנהל אגף דיג חקלאות ימית במשרד החקלאות, חיים אנג'וני, כי "למשרד יש תמישה פקחים, כמחציתם לא עובדים כמו שצריך, ועם שלוש שה פקחים וחצי אנחנו לא יכולים להיות יעילים". לדבריו, באחרונה צורפו כ-70 פקחי יחידת הפיצוץ של משרד החקלאות לפיקוח הימי, אבל "לוקח להם זמן להבין את הים".

אלון רוטשילד, החברה להגנת הטבע: "המשך גישה של 'עסקים יוביל להיזדרדות נוספת של הסביבה הימית והדיג. משרד החקלאות יכול עדיין לאושש את הענף לפני שיהיה מאוחר מדי"

בענף פועלים כ-4,400 בעלי רישיונות דיג, שחלקם מורשים לפעול בכמה תתי-ענפים. למעט דיג בחכה מהחוף, כל צורה אחרת של דיג מחייבת רישיון. לדברי גורן, סקר דיג חופי שנערך העלה כי רוב הספינות אינן טורחות לצאת לים. רק 20%-25% מהסירות בעלות הרישיונות הן פעילות, וגורן טוען שזה סימן רע, שמעיד על כך שאין

סיבה לצאת לדוג. זס אמר כי התועלת הגדולה ביותר למשק לטווח הארוך תהיה מביטול ("איפוס") או הפחתת דיג המכמורתנים. ההמלצות שגובשו במחקר כוללות ביטול או צמצום דיג המכמורת תוך פיצוי לדייגים שייפלטו מהענף. את עלות הפיצוי ל-22 ספינות המכמורתנים הפעילות ניתן יהיה לממן מהחלה והגדרה של האגרות המוטלות על דייגים אחרים, כך שהתועלת שתהיה להם מהפסקת דיג המכמורת תעלה על תוספת האגרות. "כלכלית זה כדאי למדינה לא רק בהיבט התפוקה, כי אם הענף ישגשג ויפרח - יהיו למדינה גם יותר הכנסות ממסים", אמר זס.

אלון רוטשילד, רכז תחום המיגוון הביולוגי בחברה להגנת הטבע, אמר כי "ענף הדיג נקלע למשבר בעקבות ירידה דרמטית ומתעצמת בשלל הדיג ובאיכותו ומצוי כרגע בקריסה. המשך גישה של 'עסקים כרגיל' יוביל להיזדרדות נוספת של הסביבה הימית והדיג. מהערכות מדעיות ובהתבסס על ניסיון מצטיינן בר מהעולם, אין ספק כי בהיערכות נאותה משרד החקלאות יכול עדיין לאושש את הענף - לפני שיהיה מאוחר מדי".

החברה להגנת הטבע פועלת לקדם מהלך משולב של גופים ממשלתיים, בהובלת משרד החקלאות ופיתוח הכפר, ארגונים אזרחיים, הדייגים וחובבי הים. במיכמורתנים מנסה החברה לקדם את "הפריקט הישראלי לניהול מקיים של הדיג בים התיכון". לדברי רוטשילד, אף שאין עיקר הנזק גורמים המכמורתנים, מסכים נזק לדגה גם 15% מהדייגים הספורטיביים, שכל אחד מהם מוציא ביום לעתים עשרות קילוגרמים של דגה. רוטשילד אמר כי נדרשת רפורמה שתבטיח את הים התיכון כמי

סוגרים את הים

השר עמיר פרץ מציע לעצור את דיג המכמורת: "ההרס שנגרם לים גדול מהתועלת" • הדייגים: "חברות הגז מזיקות יותר" אורה קורן 14

סוגי הדיג בישראל

דיג ספורטיבי	כ-70 אלף איש דגים כתחביב, במגוון כלים
דיג חופי	כ-150-200 סירות קטנות דיג באמצעות קרסים או רשתות שיטה סלקטיבית שבה השלל איכותי וגדול יחסית
דיג מכמורת	כ-22 סירות, הגורפות את פני הקרקע באמצעות רשתות עם לולאות קטנות בחלקן הוספו לרשתות גלגלים, שמסבים נזק לשוניות
דיג הקפה	שיטה זו אינה מאפשרת לדגים קטנים שנלכדים להיפלט החוצה, ובכך מקטינה את מקורות המזון של הדגים הגדולים ופוגעת במגוון הימי
	דיג להקות, כמו סרדינים
	שיטה ידידותית יחסית לסביבה, אך הביקוש לדגים אלה קטן

שמעון אזולאי, דיג מכמורת, בסוף השבוע בנמל יפו. "כיום המגמה היא לעודד יבוא ולחנוק את הדיג הימי" צילום: זורו בכר

ביותר גורמות חברות הגז. הן באות עם כלי שיט ענקיים מחו"ל, חופרות בים, ויש להן יכולת לנהל קמפיין נגד הדייגים. אם ניסע למפרץ חיפה נמצא עשרות מפעלים שזורקים שפכים לים. הם מזהמים קרקע כך שלא יכול לצמוח שם כלום, גם לא דגים. הסיבה העיקרית להידלדלות הדגה היא הזיהום", הוסיף.

אזולאי טוען כי ענף הדיג במשך רד החקלאות סובל מסכסוך פנימי, לאחר שאחד העובדים חשף אי סדרים. הוא מפנה אצבע מאשימה למי שרד החקלאות, שלא יצא ברפורמה בענף הדיג הכוללת השבתת דיג מכמורת לחודשיים בעונת הרבייה, תוך פיצוי למכמורתנים (דיג הקק"ה הוא עונתי מטבעו). "אי אפשר לבוא בטענות לדייגים כשהמריי נה לא תורמת את חלקה. תפקידה לעשות רפורמה בענף הדיג, לעצור כלי דיג לחודשיים ולעודד מעבר לכלי שיט מזהמים פחות. אבל אגף הדיג משותק לגמרי והדיג מתנהל למעשה ללא פיקוח. לפקח שאמור להיות בים ולאכופ את התקנות אין אפילו סירה. המדינה לא עורכת סקרים ימיים תקופתיים, כנהוג בכל מדינה מתוקנת".

אזולאי ביקש להרגיש כי כל פעילות המכמורתנים נעשית על פי החוק. "רוצים לשנות את התנאים? אנחנו בעד, אבל אנחנו מבקשים לעשות את זה יחד. אל תזרקו אותנו לרחובות בלי פרנסה". שמעון אזולאי, אביו של חיים, טען כי אגף הדיג מעניק עדיפות תקציבית למגדלי הדגים בבריכות, על חשבון הדייגים. "היום המגמה היא אנטי-דייג, לעודד יבוא ולחנוק את הדיג הימי. כל תקציבי אגף הדיג מועברים לקיבוצים למגדלי הדגים בבריכות", אמר. בנוסף, לדבריו, גם במשרד החקלאות נותנים עדיפות לחברות הגז על פני הדייגים במי קומות שבהם נוצר ביניהם עימות.

לדבריו, אין להתעלם מכך ששטחי הים נהפכו פעילים מאוד מבחינה כלכלית, עם אסדות חיפושי גז ונפט, התפלת מים ופעילות גדל בהתמ"ל. "היקף הפעילות גדל בהתמ"ל דה ואנחנו צריכים להכניס נורמות ברורות ופיקוח הדוק יותר", אמר.

"מחר ייקחו לי את הפרנסה, בלי פיצויים"

על רקע ההמלצות שגיבשה הקבוצה שערכה את העבודה עבור החברה להגנת הטבע הביע אחד המכמורתנים חשש כי "מחר ייקחו לי את הפרנסה בלי שאקבל פיצויים, כי ככה זה במדינה". לדבריו, "יש הגזמה בתיאור הניזק שעושים מכמורתנים, אבל אף אחד לא מקיים שיש למה שאנחנו אומרים". דייגי מכמורת ששוחחו עם עורכי המחקר העריכו כי הטענות נגדם נובעות מחוסר הסברה ומיחסי ציבור גרועים. בין המכמורתנים היו שהביעו עניין בשיפור היחסים עם אנשי ענף הדיג במשרד החקלאות, היו שרצו בהשאת המצב הקיים על כנו והיו שטענו כי הענף אינו ממלא את תפקידו, ממגוון סיבות.

חיים אזולאי, דור שני למכמורתנים, מפנה את האצבע המאשימה אל חברות הגז. בנוסף, לדבריו, אחי ראי לפגיעה משרד החקלאות, שמי פעיל שלושה פקחים לשמירת הדיג בים התיכון ובכנרת, "שמסתובבים בדרכים עם ג'פים ואין להם אף סירה לפיקוח בים". התפתחות נוספת שפוגעת בדגה בכל העולם, ציין אזולאי, היא ההתחממות הגלובלית. "כבר ב-1991 קבע משרד החקלאות שמספר כלי השיט של המכמורתנים לא יעלה על 28, ובפועל פועלים כיום 22-23 כלי שיט", אמר אזולאי. "זו כמות זניחה לעומת מאות כלי שיט שפועלים בטורקיה או בקפריסין, או ביוון", הוסיף. לדבריו, "את הניזק הגדול

השמורות בים. "אנחנו בכל מקרה מתכוונים להגדיל את שמורות הדיגים. על פי אמנת ברצלונה, עלינו להגיע למצב ש-20% משטחי המים המוחזקים כטריטוריאליים וכלכליים צריכים להיות שמורות ימיות, שבהן אסור לבצע פעולות כלכליות או אחרות שפוגעות בטבע.

"כרגע בישראל היקף השמורות המוכרות קטן מאוד, אחרים בודדים, ואנחנו מגישים בקשות לוועדות התכנון להרחבתן. יש התנגדויות של גורמים כלכליים וכוחות משמעותיים, במיוחד משרד החקלאות. כמו שחשבתי שאת האחריות על צער בעלי חיים יש להעביר ממשרד החקלאות למשרד להגנת הסביבה, כי יש ניגוד אינטרסים - גם כאן יש ניגוד אינטרסים מובנה וצריך להעביר אלינו את שטחי הדיג וקביעת הכללים לדייג". פרץ הוסיף כי הוא מצדד בגיי כוש תוכנית משותפת עם משרד החקלאות, שתקדם חלופה לדייגים שיוותרו על המכמורות. כמו כן,

שפל שחייבים לטפל בה", אמר פרץ. "אנחנו לא יכולים להמשיך להשליך לים עם העובדה שיש פעולת דיג שרב ההרס שהיא גורמת על התרועעות שבה. זו פעולה מעמיקה שגורמת את כל קרקעית הים והורסת בתי גידול רבים והרבה זנים נדירים, ואילו הדגה שיוצאת בשיטה זו היא החלק הכי קטן יחסית ממה שהיא גוררת עמה (על פי הערכות, כ-30% א"ק)".

פרץ הוסיף כי "לאור ההידלדלות הגדולה של הדגה בים התיכון, בעיקר באזורנו, ודאי שצריך לשקול אם אין דרך לפצות את אותן כ-20 משפחות שמתפרנסות מדיג מכמורת, שיפסיקו להשתמש באותן טכנולוגיות מיושנות. אפשר לתת להן פיצוי על הכלים ולתת להן זיכיון לבתי גידול ימיים, כמו כלור בי דגים, על פי המכסה וההיקפים שנהגו לדוג ולהתפרנס מהם".

לדבריו, רוב הסמכויות בנושא נמצאות במשרד החקלאות. המשרד להגנת הסביבה יכול לפעול בתחום

תית נרחבת. לדבריו, על פי ממצאי TASC, ניתן לבצע רפורמה בעלות כוללת של 80-100 מיליון שקל לעשור, כלומר 8-10 מיליון שקל לשנה. הסכום יכסה את כלל המהלכים הדרושים, בהם אכיפה, רישוי, השבתת בעונת הרבייה ופיצוי תמורת הוצאה מהים של מכמורתנים וצוללי מכלים. גביית אגרות מהי משתמשים בדגה (לרבות דייגים ספורטיביים) תאפשר החזר של מלוא העלות המוערכת לרפורמה בתוך כמה שנים.

"ההרס עולה על התועלת"

השר להגנת הסביבה, עמיר פרץ, אמר בתגובה כי יש לקבוע נורמות דיג חדשות ולהעביר את הפיקוח בנושא ממשרד החקלאות, שמתמקד בדייגים, למשרד להגנת הסביבה, שמתמקד בבעלי החיים ובכלל זה בדגים. "נושא המכמורת הגיע לנקודת

ערכת אקולוגית בריאה ומקיימת, התומכת בצורכי הדייגים והמשי תמשים האחרים בסביבה הימית. כיווני הפעולה המוצעים כוללים צמצום משמעותי של צי המכמורת וצוללי המכלים באמצעות פיצוי והסבה מקצועית; קביעת מכסות שלל יומי לדיג הספורטיבי בריי שיון הדיג; הסדרת הדיג באמצעות הרישיונות, שיפרטו את המגבלות על כל שיטת דיג; השבתת דיג בעונת הרבייה תוך פיצוי לדייגים; הגדלת שמורות הטבע שבהן הדיג אסור; ושדרוג מערכי האכיפה, הניטור וההסברה.

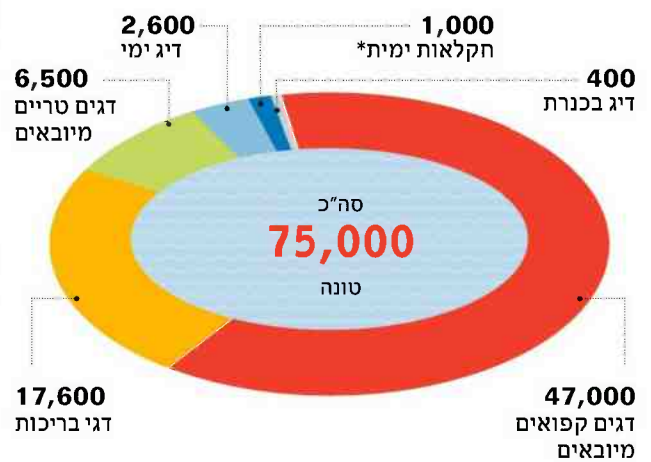
רוטשילד סבור כי יישום הריפורמה יגדיל את השלל השנתי מ-3,000 טונה כיום ל-5,000 טונה בעוד 20 שנה, דבר שיאפשר להגדיל את מספר המתפרנסים מהדיג בכ-40% וישפר את הסביבה הימית. ללא הרפורמה צפוי השלל לרדת לכ-1,500 טונה בשנה בתוך 20 שנה, מצב שיובייל לצמצום העוסי קים בדיג בכ-40% ולפגיעה סביבי

תיקון רשתות בסירת דיג צילום: ניר כפרי

שיעור קטן מגיע מהים התיכון

צריכת הדגים השנתית בישראל, בטונות

מקור: החברה לחגנת הטבע ו-TASC

***דגים גדולים בכלובים בים